

Wstęp

Na terenie każdego państwa zamieszkują zawsze obywatele należący do mniejszości narodowych, niekiedy od wielu pokoleń lub znacznie krócej. Mniejszości autochtoniczne tworzą się w następstwie przesunięcia granic państwowych, a czasem dokonanego przed wiekami osadnictwa. Najczęściej zamieszkują obszary położone w pobliżu granicy ze swoim krajem ojczystym. Niewątpliwie autochtoniczny charakter ma ludność polska zamieszkująca na terytoriach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego (dziś: Litwy, Białorusi i Ukrainy) oraz byłego Księstwa Cieszyńskiego, będącego pod panowaniem dynastii piastowskiej jeszcze w XVII w. (dziś Republiki Czeskiej). Taki sam charakter ma również ludność tych narodowości zamieszkująca w Polsce.

Konstytucyjnym obowiązkiem państwa polskiego jest udzielanie pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym. Natomiast na państwie polskim wobec jego obywatele należących do mniejszości narodowych spoczywa obowiązek zapewnienia wolności zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury. Konstytucja gwarantuje też mniejszościom narodowym prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

Sytuacja mniejszości narodowych regulowana jest w prawie krajowym, międzynarodowym, Unii Europejskiej i w systemie Rady Europy. W latach 90. XX w. Polska zawarła dwustronne traktaty o przyjaźni m.in. z Litwą, Białorusią, Ukrainą oraz Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną. Traktaty zawierają normy dokładnie regulujące prawa mniejszości polskiej w tych państwach oraz na zasadzie wzajemności prawa tych mniejszości zamieszkujące w Polsce. Upływ blisko 20 lat od zawarcia traktatów uzasadnia przeprowadzenie analizy realizacji ich postanowień w praktyce. I temu zagadnieniu poświęcona jest monografia.

Dariusz Górecki